

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Факультет іноземних мов

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
з науково-педагогічної
роботи
_____доц. Гусєв С.О.
« » _____2021 р.

ПРОГРАМА

**комплексного екзамену
з методики навчання іноземних мов і педагогіки
для атестації здобувачів вищої освіти**

Підготовки	бакалавра
Галузь знань:	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність:	014.022 Середня освіта (мова і література (німецька))
Форма навчання:	денна

Програма комплексного екзамену з методики навчання іноземних мов і педагогіки для атестації здобувачів вищої освіти за спеціальністю 014.022 Середня освіта (мова і література (німецька)) ступеня вищої освіти бакалавра.

Розробники:

к.п.н., доцент Галузяк В.М., к.п.н., доцент Поселецька К.А.

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри німецької філології
Протокол № 7 від 11.03.2021 р.

Затверджено навчально-методичною комісією факультету іноземних мов
Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського
Протокол № 7 від 17.03.2021 р.

ВСТУП

Програма комплексного екзамену з методики навчання іноземних мов і педагогіки укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 014.022 Середня освіта (мова і література (німецька))

1. Мета та завдання комплексного екзамену з методики навчання іноземних мов і педагогіки

1.1. Мета: виявити рівень сформованості теоретичних знань та практичних навичок і умінь підготовки з методики навчання іноземних мов і педагогіки

1.2. Завдання:

1. Визначити рівень сформованості фахової компетентності з педагогіки.
2. Виявити та оцінити рівень сформованості теоретичної та практичної підготовки випускників бакалаврату з методики навчання іноземних мов.

1.3. Компетентності

1.3.1. Загальні компетентності:

- здатність працювати в команді та автономно;
- здатність спілкуватися іноземними мовами;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

1.3.2. Фахові компетентності:

- здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі теорії та на практиці;
- здатність орієнтуватись в основних тенденціях, що визначають сучасний стан іншомовної освіти у закладах середньої освіти, проектувати педагогічну діяльність;
- здатність керувати пізнавальною діяльністю учнів, знаходити найбільш ефективні способи впливу на них, ураховувати їхні психологічні особливості, створювати і згуртовувати колектив з метою вирішення освітніх завдань;
- здатність здійснювати емоційно-експресивний вплив на учнівську аудиторію.

1.4. Програмні результати навчання

- визначати та аналізувати психологічні чинники, які впливають на процес навчання школярів;
- встановлювати структуру педагогічних здібностей та виявляти шляхи їх формування у школярів;
- використовувати знання з основ філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей;
- бути готовим до співпраці, роботи як у команді або колективі, так і автономно з метою організації ефективної освітньої діяльності;
- вміти планувати та проводити заняття з іноземних мов, використовуючи різноманітні форми та методи навчання, та оцінювати досягнення програмних вимог учнями;
- використовувати німецьку та англійську мови в усній та письмовій формах для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах;
- використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі.

2. Програми навчальних дисциплін, які виносяться на комплексний екзамен з методики навчання іноземних мов і педагогіки

2.1. Програма навчальної дисципліни «Методика навчання іноземних мов»

Розділ 1.

Тема 1. Пропедевтика / Propädeuticum.

Вступ до методики навчання іноземної мови. Ознайомлення з платформою. Вивчення понятійно-категоріального апарату. Види читання. Комунікативні стратегії.

Тема 2. Усвідомлення процесу навчання / Lernen verstehen.

Приклади вчителів-педагогів. Вплив позитивних і негативних прикладів на власну педагогічну діяльність. Особиста філософія навчання. Характеристики, якими має володіти гарний вчитель. Фактори, які впливають на процес навчання. Вплив окремих факторів на поведінку вчителя. Компетенції, які необхідні вчителю, для успішної професійної діяльності.

Тема 3. Створення та обладнання місця для проведення занять / Spielräume gestalten.

Центральні зв'язки на занятті іноземної мови. Структурні елементи заняття та зв'язки між ними. Аудиторія як певний ландшафт. Атмосфера на занятті. Роль вчителя у створенні позитивної атмосфери на уроці. Спілкування на уроці ІМ. Інструкції, імпульси, виправлення та форми роботи, які сприяють позитивному спілкуванню на занятті ІМ.

Розділ 2.

Тема 1. Завдання та вправи на уроці іноземної мови / Aufgaben und Übungen im Fremdsprachenunterricht.

Поняття завдання та вправи. Дидактико-методичні принципи. Типи вправ: рецептивні, репродуктивні та продуктивні вправи; відкриті та закриті вправи; зорієнтовані на зміст та сфокусовані на форму вправи. Ступінь керування вправами: сильно та слабо скеровані вправи. Способи керування вправами. Зорієнтовані на успіх вправи. Розвиток мовленнєвої компетенції на основі завдань та вправ. Розподіл вправ у фрагментах уроків. Поняття циклічної прогресії.

Тема 2. Навчання через інтеракцію / Lernen durch Interaktion.

Поняття інтеракції. Поняття соціальних форм. Чинники, що впливають на використання соціальних форм (філософія вчителя, культурна специфіка, порядок розміщення учнів у класі). Поняття форми роботи. Види форм роботи. Переваги та недоліки фронтального заняття, самостійної роботи, роботи в парах та роботи в групах. Способи та принципи побудови пар та груп. Роль вчителя в організації роботи груп (пояснення завдання, підтримка груп, оцінка результатів). Критерії вибору завдань для групової роботи. Роль вчителя в процесі мовленнєвої взаємодії. Створення позитивної атмосфери навчання. Зворотній зв'язок та способи виправлення помилок. Організація навчання на занятті.

Тема 3. Формування продуктивних навичок / Aufbau von produktiven Fertigkeiten.

Поняття мовленнєвої діяльності. Ознаки мовлення. Модель мовлення за В. Левелтом (1989). Вимоги до формування мовленнєвих навичок. Завдання та вправи для формування мовленнєвих навичок. Вправи, що готують до комунікації. Вправи, що формують та структурують комунікацію. Завдання та вправи, що симулюють комунікацію. Тренування вільного мовлення. Письмо. Модель продукування тексту за Дж. Хаес та Л. Флавер. Вправи для розвитку писемної компетенції. Завдання для розвитку писемної компетенції.

Тема 4. Складні навчальні завдання: проекти / Komplexe Lernaufgaben: Projekte.

Ознаки проектнозорієнтованого навчання. Поняття та ознаки проектного уроку. Мікропроекти. Макропроекти. Міжкультурні проекти-зустрічі. Літературний проект. Роль учителя в проектному уроці. Розвиток проектнової компетенції. Планування проектів.

Розділ 3

Тема 1. Необхідні вимоги для планування занять / Einflussfaktoren auf Unterricht.

Опис навичок та вмінь за допомогою формулювань «студент/ учень вміє..». Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (ЗЄР) . Поняття компетенцій: декларативні знання, процедуральні (практичні) вміння, особистісно-орієнтована компетенція, ключові компетенції. Роль граматики в ЗЄР. Застосування ЗЄР у Німеччині і німецькі профілі (Profile deutsch).

Тема 2. Методико-дидактичні принципи / Methodisch-didaktische Prinzipien.

Принцип діяльнісного навчання і його індикатори. Принцип компетентнісного навчання та навчання, спрямованого на вирішення певного завдання. Методико-дидактичний принцип орієнтації на учня, принцип інтеракції та активного залучення учня до навчального процесу. Інтеркультурна орієнтація та орієнтація на багатомовність. Сприяння самостійному та індивідуальному навчанню.

Тема 3. Опис компетенцій / Kompetenzenbeschreibung.

Опис компетенцій за допомогою формулювань «студент/ учень вміє..». Вміння та навчальні цілі. Формулювання вмінь у підручниках. Неформалізовані формулювання вмінь.

Тема 4. Стандарти у вивченні та навчанні мов / Standards beim Lernen und Lehren der Sprache .

Поняття стандарту і освітнього стандарту. Роль навчальних стандартів у забезпеченні якості навчання. Програми, навчальні програми та навчальні плани: розмежування понять. Типологія навчальних планів. Плани, орієнтовані на отримання компетенцій (Output-orientierte Pläne) та традиційні плани (Input-orientierte Pläne). Застосування навчальних планів/програм у різних локальних контекстах.

Тема 5. Специфікації для планування занять / Vorgaben für Unterrichtsplanung .

Модель «Дидактичний аналіз». Формулювання навчальних цілей. Глобальна мета і цілі, спрямовані на досягнення певних компетенцій та розвиток певних навичок. Початкові вміння і знання учнів та врахування цього фактору при підготовці занять. Індивідуальний підхід та модифікація у плануванні заняття. Навчальні активності, форми та види соціальної роботи на уроці. Навчальні матеріали та форми їхньої презентації. Евалюація заняття та досягнення навчальних цілей.

Тема 6. Планування уроку / Unterrichtsplanung.

Основні фази (ритмічна побудова) уроку. Введення, опрацювання (тренування), використання. Традиційна (лінійна) модель побудови уроку, циклічна модель, бумеранг-модель. Планування уроку з метою виконання комунікативного завдання («планування з кінця»). Планування уроку за методико-дидактичними принципами. Спостереження за уроком та самостійне планування уроку.

Розділ 4

Тема 1. Індивідуальність та самостійність учнів / Wie schafft man Raum für Individualität und Selbstständigkeit?

Внутрішня диференціація групи. Реалізація індивідуального підходу на уроці іноземної мови. Створення сприятливої робочої атмосфери на уроці іноземної мови. Групова динаміка та її роль. Особливості взаємодії учнів та учителя на уроці. Виправлення помилок. Форми та інструменти самостійного навчання: станційне навчання, плановане навчання, ведення щоденника навчання, мовного портфоліо.

Тема 2. Реалізація принципу багатомовності на уроці іноземної мови / Wie helfen andere Sprachen beim Deutschlernen?

Ідентифікація мовних знань. Міжмовні зв'язки. Граматичні і лексичні відмінності і подібності. Роль першої мови. Дидактичні принципи багатомовності. Врахування раніше набутих знань та компетенцій учнів.

Тема 3. Особливості та принципи навчання німецької мови як другої іноземної / Wie vermittelt man Deutsch als zweite Fremdsprache?

Принцип порівняння та обговорення. Принцип сприяння розумінню. Принцип врахування навчальних інтересів. Принцип цілеспрямованого підходу до текстів. Принцип економного вивчення мови. Дидактика третинної.

ЛІТЕРАТУРА

14. Рекомендована література

Основна

1. Fortbildung für Kursleitende. Deutsch als Zweitsprache. / S. Kaufmann, E. Zehnder, E. Vanderheiden, W. Funk. B. Didaktik. Methodik. – Ismaning : Hueber Verlag, 2008. – 278 S.
2. Fortbildung für Kursleitende. Deutsch als Zweitsprache. / S. Kaufmann, E. Zehnder, E. Vanderheiden, W. Funk. B. Unterrichtsplanung und –Durchführung. – Ismaning : Hueber Verlag, 2008. – 266 S.
3. Fortbildung für Kursleitende. Deutsch als Zweitsprache. / S. Kaufmann, E. Zehnder, E. Vanderheiden, W. Funk. B. Zielgruppenorientiertes Arbeiten. – Ismaning : Hueber Verlag, 2008. – 266 S.
4. Barskowski H. DLL 3 / H. Barkowski, P. Grommes, B. Lex, S. Vicente, Fr. Wallner, B. Winzer-Kiontke. – München : Klett-Langenscheidt, 2014. – 200 S.
5. Brinitzer M. u.a. DaF unterrichten Basiswissen Didaktik - Deutsch als Fremd- und Zweitsprache Buch + Video-DVD, 2018.
6. Glaboniat M. u.a. Profile Deutsch, 2015.
7. Kaufmann S. u.a. Fortbildung für Kursleitende Deutsch als Zweitsprache Band 4 Zielgruppenorientiertes Arbeiten, 2015.
8. Rösler D. DLL 5 / D. Rösler, N. Würffel. – München : Klett-Langenscheidt, 2014. – 189 S.

Додаткова

1. Бущик Г. Календарно-тематичне планування за підручником " Deutsch". 9 клас. 1 семестр / Г. Бущик // Deutsch, 2010. – Februar (№ 5). – С. 20 – 24.
2. Васишин М. Комунікативно-ігрове навчання іноземної мови / М. Васишин // Deutsch, 2010. – April (№ 13). – С. 3 – 5.
3. Дмитренко С. Інтерактивні технології і навчання німецької мови / Дмитренко, С. // Deutsch, 2009. – Oktober (№ 28). – С. 7.
4. Гриценко С. Іграшки в рольовій грі / С. Гриценко // Deutsch, – 2012. – Juni (№ 12). – С. 4 – 6.
5. Качалуп О. Проект на уроці німецької мови / О. Качалуп // Deutsch, 2010. – Dezember (№ 45). – С. 3 – 4.
6. Крамар О. Навчальні та рольові ігри як ефективний засіб навчання німецької мови : опис досвіду / Крамар О. // Deutsch, 2009. – Oktober (№ 29). – С. 3 – 12.
7. Матвієнко Т. Вчимося спілкуватися за допомогою нового НМК з німецької мови "Hallo, Freunde!" [Текст] / Т. Матвієнко // Іноземні мови в навчальних закладах : Науково-методичний журнал. – 2005. – №2. – С. 74 – 80.
8. Пономар І. Гра як засіб організації роботи на уроці / І. Пономар // Deutsch, – 2011. – April (№ 14). – С. 6 – 8.
9. Порицька Т. Використання інноваційних технологій на уроках німецької мови / Т. Порицька // Deutsch, – 2011. – April (№ 14). – С. 9 – 11.

10. Сидоренко М. Використання інноваційних технологій навчання німецької мови (Плани-конспекти уроків) // Deutsch. – 2011. – September (№ 33). – С. 10–29.
11. Тригуб Т. Комунікативний підхід у вивченні німецької мови / Т. Тригуб // Deutsch, – 2011. – Oktober (№ 38). – С. 4–7.
12. Рольова гра для учнів старших класів // Deutsch. – 2011. – Oktober (№ 38). – С. 7–9.
13. Fremdsprachenerwerb – Wie früh und wie anders? Workshop des Forum Bildung am 14. September 2001 in Berlin. Materialien des Forum Bildung; 13. Bonn: BLK. 2001. 84 S.
14. Alkaz, Ed. Grammatik im DaF-Unterricht in Theorie und Praxis 1. Verlag: GRIN Verlag. 2016. 92 p.
15. Götze, L. Linguistische und didaktische Grammatik. In G. Helbig, L. Götze, G. Henrici & H. J. Krumm (Eds.), Deutsch als Fremdsprache. Ein internationales Handbuch (HSK) 19.1, pp. 187 – 194.
16. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. за загал. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
17. Соломаха А.В. Застосування словникових онлайн тренажерів для формування лексичної комунікативної компетенції майбутнього педагог. Освітологічний дискурс. 2019. № 3-4 (26-27) с. 130-142. ISSN Online: 2312-5829. 22.02.2020. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.3-4.143155>
18. Потапова Р. К. Новые информационные технологии и лингвистика: учеб. пособие. Московский гос. лингвистический ун-т. изд. 6-е. М.: ЛЕНАНД. 2016. 364 с.
19. Duden. Die Grammatik: Unentbehrlich für richtiges Deutsch, 9., vollständig überarbeitete und aktualisierte Auflage. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich, Dudenverlag. 2016. 1344 p.

15. Інформаційні ресурси

1. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам. М.: АСТ.- 2008 . <http://st-books.ru/item/6408>
2. Тер-Минасова С. Язык и межкультурная коммуникация . М.: Слово.- 2008. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/Ter/_Index.php
3. Тер-Минасова С. Война и мир языков и культур. М.: «СЛОВО/SLOVO». - 2008 .- <http://www.livelib.ru/author/116435/latest>
4. https://de.wikipedia.org/wiki/Deutsch_Lehren_Lernen
5. <https://www.derdiedaf.com/deutsch-lehren-lernen-dll/c-243>

6. <https://www.goethe.de/de/spr/unt/for/dll/101.html>

7. Eurydice 2001a. Basic Indicators on the Incorporation of ICT into European Education Systems - Facts and Figures. European Commission. Brüssel. Eurydice 2001: Der Fremdsprachenunterricht an den Schulen in Europa, Brüssel. 22.02.2020. URL: www.eurydice.org

2.1. Програма навчальної дисципліни «Педагогіка»

Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Педагогіка – наука про виховання

Предмет педагогіки. Функції та категорії педагогіки. Система педагогічних наук: загальна педагогіка, вікова педагогіка (дошкільна, шкільна, педагогіка дорослих, геронтологіка), професійна педагогіка, спеціальна педагогіка (тифлопедагогіка, сурдопедагогіка, олігофренопедагогіка, логопедія), предметні методики. історія педагогіки, порівняльна педагогіка. Структура педагогіки як навчальної дисципліни.

Місце педагогіки в системі антропологічних наук. Зв'язок педагогіки з психологією, фізіологією, соціологією, філософією та іншими науками. Педагогічна наука і практика.

Організація і проведення педагогічних досліджень. Типи педагогічних досліджень: описове, експериментальне. Етапи педагогічного дослідження. Методи педагогічних досліджень. Спостереження. Метод експертних оцінок. Експеримент. Опитувальні методи: бесіда, інтерв'ю, анкетування. Якісні методи: аналіз результатів діяльності, документації, контент-аналіз. Методи математичного аналізу даних.

Тема 2. Розвиток, соціалізація і виховання особистості.

Структура особистості. Інструментальна (знання, уміння, навички, здібності) та мотиваційно-ціннісна (почуття, ціннісні орієнтації, переконання, потреби, інтереси, ідеали, ставлення) сфери особистості. Розвиток. Рівні розвитку особистості (фізичний, психічний, соціальний, духовний).

Психічний розвиток і дозрівання. Фактори розвитку особистості. Роль спадковості у розвитку особистості. Вплив середовища на розвиток особистості. Поняття про соціалізацію. Фактори соціалізації. Активність особистості як умова її розвитку.

Виховання як фактор розвитку особистості. Поняття виховання: широке і вузьке значення. Метафори виховання. Технократична і натуралістична концепції виховання.

Взаємозв'язок між розвитком, соціалізацією і вихованням особистості.

Теорії розвитку особистості: біогенетичні (С. Холл, А. Гезелл), соціогенетичні (Дж. Уотсон, Б. Скіннер, А. Бандура, Л.С.Виготський), теорії взаємодії двох факторів (конфронтації (З.Фрейд), конвергенції (В.Штерн), персоналістичні (А. Адлер, А. Маслоу, К. Роджерс).

Тема 3. Виховання як педагогічний процес

Поняття про педагогічний процес, його особливості. Структура педагогічного (навчально-виховного) процесу: цільовий, мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольно-регулюючий, результативний компоненти. Виховання як особливий вид діяльності.

Цілі педагогічного процесу: загальна мета, основні напрями виховання, завдання, оперативні цілі. Зв'язок між цілями і результатами педагогічного процесу.

Основні напрями виховання: розумове, моральне, естетичне, національне, трудове, фізичне.

Операційно-дійовий компонент педагогічного процесу: методи, засоби і форми навчання та виховання.

Контроль і оцінка результатів навчально-виховного процесу.

Учитель як суб'єкт педагогічного процесу

Специфіка педагогічної діяльності та її вимоги до особистості вчителя. Функції педагогічної діяльності: дослідницька, проектувальна, конструктивна, комунікативна, організаційна.

Педагогічні здібності: академічні, дидактичні, мовні, комунікативні, перцептивні, організаторські, педагогічна уява, здатність до розподілу уваги. Особистісні якості педагога. педагогічне спілкування, його функції. Стили педагогічного спілкування за характером керівництва учнями: авторитарний, демократичний ліберальний. Стили педагогічного спілкування залежно від продуктивності їх виховного впливу (за В. Кан-Каликом). Авторитет учителя. Умови формування педагогічного авторитету.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ

Тема 4. Поняття про дидактику

Предмет, завдання та етапи становлення дидактики.

Структура інструментальної сфери особистості (знання, уміння, навички, здібності).

Дидактичні системи: традиційна (Й.Ф. Герbart), педоцентрична (Дж. Дьюї). Конструктивізм у навчанні (Ж.Піаже, Дж. Брунер). Сучасні дидактичні концепції. Особистісно орієнтовані концепції навчання.

Тема 5. Процес навчання.

Суть процесу навчання. Структура навчання. Зв'язок між навчанням і пізнавальним розвитком особистості.

Мотивація учіння. Пізнавальний інтерес, умови його розвитку у навчанні.

Етапи та рівні засвоєння знань. Формування понять. Дидактичні основи формування умінь і навичок.

Поняття про принципи навчання. Походження принципів навчання. Закономірності пізнавального розвитку особистості як наукова основа принципів навчання. Характеристика принципів навчання: принцип систематичності та послідовності; принцип наочності; принцип свідомості та активності учнів; принцип доступності; принцип міцності засвоєння знань, умінь і навичок; принцип науковості; принцип зв'язку навчання з життям, теорії з практикою; принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Тема 6. Цілі і зміст навчання

Поняття про цілі і зміст навчання. Компоненти змісту навчання: досвід пізнавальної діяльності, практичний досвід, досвід творчої діяльності, досвід ціннісного ставлення до дійсності.

Навчальні плани: базовий, типовий, робочий. Інваріантна і варіативна складова навчальних планів. Стандартизація змісту навчання. Державний стандарт змісту освіти.

Навчальна програма. Способи структурної побудови навчальних програм: лінійний, концентричний, спіральний. Підручники і посібники. Вимоги до шкільного підручника.

Міжпредметні і внутрішньопредметні зв'язки.

Теорії формування змісту навчання: дидактичний матеріалізм, дидактичний формалізм, дидактичний утилітаризм, дидактичний екземпляризм.

Таксономія цілей навчання. Проблема конкретизації навчальних цілей.

Тема 7. Методи і засоби навчання

Поняття про метод і прийом навчання. Зв'язок між методами і засобами навчання. Різні підходи до класифікації методів навчання.

Класифікація методів навчання за джерелом інформації: словесні, наочні, практичні.

Класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності учнів: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

Пояснювально-ілюстративне навчання, його особливості, переваги і недоліки. Етапи пояснювально-ілюстративного навчання.

Поняття про проблемне завдання і проблемну ситуацію. Типи проблемних ситуацій. Правила та способи створення проблемних ситуацій. Етапи розв'язання проблемного завдання. Оцінка ефективності проблемного навчання.

Програмоване навчання. Типи програм і принципи їх побудови.

Типологія і характеристика засобів навчання. Використання комп'ютерів у навчанні.

Критерії оптимального вибору методів і засобів навчання.

Тема 8. Технологічний підхід у навчанні

Поняття про технологію навчання. Специфічні особливості технології навчання. Технологія формулювання діагностичних цілей. Критеріальне оцінювання як основа технологічного навчання. Відтворюваний навчальний цикл: постановка загальної мети навчання, конкретизація загальної мети, діагностична оцінка знань і умінь учнів, застосування навчальних методів і процедур, оцінювання результатів навчання. Технологія повного засвоєння навчального матеріалу. Переваги і недоліки технологічного підходу до навчання.

Тема 9. Форми навчання

Поняття про організаційні форми навчання. Історичний розвиток загальних форм організації навчання. Класно-урочна система навчання, її переваги і недоліки. Альтернативні системи навчання: мангеймська, батавська, Дальтон-план, план Трампа.

Індивідуалізація навчання та шляхи її здійснення: диференціація, внутрікласна індивідуалізація, індивідуалізація темпу навчання (акселерація, ретардація).

Урок як основна форма навчання у школі. Класифікація уроків. Типи уроків за дидактичною метою: урок вивчення нового матеріалу, урок вдосконалення знань, умінь і навичок, урок узагальнення і систематизації знань, контрольний урок, комбінований урок. Структура різних типів уроку. Загальнодидактична і методична підструктура уроку.

Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці: фронтальна, групова, індивідуальна. Способи організації групової навчальної діяльності учнів. Способи створення навчальних груп.

Етапи підготовки вчителя до уроку. Аналіз уроку.

Позаурочні та позашкільні форми організації навчання: домашня робота, семінар, екскурсія, факультатив, консультація, гурток.

Тема 10. Контроль процесу і результатів навчання

Поняття про контроль навчання. Функції контролю: діагностична, навчальна, виховна, стимулююча. Види контролю: попередній, поточний, періодичний (тематичний), підсумковий.

Критерії оцінювання успішності учнів. Дидактичні вимоги до оцінювання успішності. Методи контролю навчання: спостереження, усний, письмовий, практичний, графічний.

Дидактичні тести, їх види. Переваги і обмеження дидактичних тестів. Форми тестових завдань: відкриті і закриті завдання. Етапи і вимоги до створення дидактичних тестів.

Оцінювання навчальних досягнень учнів. Загальні критерії оцінювання успішності. Рівні навчальних досягнень учнів. Вимоги до перевірки і оцінювання успішності учнів.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ

Тема 11. Суть процесу виховання.

Поняття про виховання як складову педагогічного процесу. Специфічні особливості виховання, його відмінності від навчання. Структура мотиваційно-ціннісної сфери особистості: потреби, інтереси, переконання, ціннісні орієнтації, установки, ідеали, ставлення, риси характеру. Етапи виховання.

Психологічні механізми виховання: ідентифікація, наслідування, емоційнеобумовлення, мотиваційне опосередкування, конформність, вживання у соціальну роль, підтримання внутрішньої узгодженості поглядів, самостереження.

Концепції виховання: директивна, прихованого впливу (маніпулятивна), виховання-сприяння.

Тема 12. Принципи виховання

Закономірності виховання. Принципи виховання: безумовне позитивне ставлення до особистості, опора на позитивне в особистості, прихованість виховних впливів, поєднання поваги з розумною вимогливістю до особистості, поєднання педагогічного керівництва з розвитком ініціативи і самодіяльності вихованців, систематичність і наступність виховання, єдність і послідовність виховних впливів, емоційність виховання, урахування вікових та індивідуальних особливостей вихованця.

Тема 13. Методи виховання

Прямий і опосередкований шляхи впливу вихователя на вихованців. Поняття про метод і прийом виховання. Класифікації методів виховання.

Методи виховання через вплив на підсвідомість вихованця (навіювання, педагогічно доцільна самопрезентація).

Методи виховання через вплив на свідомість вихованця (переконання, дискусія, приклад).

Методи виховання через організацію поведінки вихованця (вимога, привчання, доручення, створення виховних ситуацій, рольова гра).

Методи оцінювання і корекції поведінки вихованців (заохочення, покарання).

Вибір методів виховання.

Тема 14. Виховання особистості в колективі

Поняття про колектив. Основні характеристики виховного колективу. Умови ефективного впливу колективу на особистість. Стадії розвитку дитячого колективу. Шляхи формування колективу.

Тема 15. Організація самовиховання школярів

Самовиховання як фактор розвитку особистості. Зв'язок між вихованням і самовихованням. Організація самовиховання учнів. Етапи педагогічного керівництва самовихованням школярів. Методи та прийоми самовиховання.

Тема 16. Особливості виховання дітей з відхиленнями у поведінці

Поняття про важковиховуваність. Типи важковиховуваних дітей. Причини відхилень у поведінці вихованців. Поняття про корекцію поведінки. Етапи корекційної роботи з важковиховуваними дітьми.

Тема 17. Взаємодія школи, сім'ї та громадських організацій у вихованні молоді

Сім'я як важливий інститут виховання особистості. Педагогічні умови успішного сімейного виховання. Типові помилки сімейного виховання. Форми співробітництва школи і сім'ї у вихованні дітей. Роль дитячих і юнацьких самодіяльних організацій у вихованні молоді.

ШКОЛОЗНАВСТВО

Тема 18. Управління навчально-виховною роботою школи

Суб'єкти управління навчально-виховною роботою школи. Рада школи. Педагогічна рада, зміст і організація її роботи. Функції директора школи та його заступників. Планування роботи школи. Система внутрішкільного контролю.

Тема 19. Методична робота в школі

Завдання методичної роботи. Форми методичної роботи. Предметні методичні об'єднання. Шляхи самоосвіти вчителів. Атестація вчителя.

Тема 20. Система освіти в Україні

Принципи організації освіти в Україні. Правові основи освіти. Система освіти в Україні. Типи навчально-виховних закладів. Державні та місцеві органи управління освітою.

Рекомендована література

Основна

1. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М. Галузьяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. . – Вінниця, 2012.
2. Дубасенюк О.А., Антонова О.Є. Методика викладання педагогіки: курс лекцій: вид.2, доповнене. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 327 с.
3. Зайченко І. Педагогіка: Підручник К.: 3-є видання перероблене та доповнене Вид-во Ліра К, 2016. 608 с.
4. Пашенко М.І. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр ЦУЛ 2019, 228 с.
5. Каплінський В.В. 100 складних ситуацій на уроках та поза уроками. Шукаємо рішення: Навчально-методичний посібник для майбутніх вчителів. – Вінниця, 2017. – 108 с.

Додаткова

1. Волкова Н.П. Педагогіка: навч. посібник. К.: Академвидав, 2012. – 616 с.
2. Дидактика: курс лекцій: Навч. посіб. / В. П. Максименко – Хмельницький: ХмЦНП, 2013. – 222 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. – 3-є вид. випр.. – К.: Академвидав, 2015. – 304 с.
4. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року //Законодавство України. : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН 27.10.2016 р.
<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shola/compressed.pdf>.
6. Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти : колективна монографія / Акімова О.В., Галузьяк В.М. [та ін.] – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 388 с.
7. Федорчук Е.І. Ф 33 Тести для самоконтролю з загальної педагогіки. Навч.-метод. посіб. / Е.І.Федорчук. – Кам'янець-Подільський: Видавництво «Абетка-світ», 2013. – 30 с.
8. Чепіль М.М. Порівняльна педагогіка: навч. посібник. К.: Академвидав, 2014. – 216 с.
9. Шулигіна Р. Педагогіка: навчально-методичний посібник для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. К.: Університетська книга, 2017. 144 с.

Змістовий модуль 2.

«ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ»

РОЗВИТОК ОСВІТНІХ СИСТЕМ

Тема 1. Типи виховання

Виховання в первісному суспільстві як історично перший тип виховання. Провідні концепції виникнення виховання: еволюційно-біологізаторська, психологічна, релігійна, соціологічна, соціокультурна. Характеристика виховання на різних етапах первісного суспільства.

Східний тип виховання. Педагогічні традиції давніх цивілізацій Сходу. Характеристика виховання в Давньому Єгипті, Давньому Ірані, Давній Індії, Давньому Китаї. Розвиток виховних традицій народів Близького і Середнього Сходу.

Становлення західного типу виховання. Виховні традиції Давньої Греції і Давнього Риму як першоджерела розвитку західної педагогічної теорії і практики. Вплив Візантії на подальший розвиток освіти.

Вітчизняний тип виховання. Характерні риси виховання і навчання дітей у давніх слов'ян. Загальна характеристика освіти і виховання в Київській Русі (X-XIII ст.).

Тема 2. Виховні системи

Спартанська система виховання, її мета, зміст, форми і методи виховання, навчальні заклади. Цілеспрямований, державний, суспільний, безперервний характер виховання.

Афінська система виховання. Всебічний і гармонійний розвиток особистості як мета виховання. Головні принципи: змагальність, поетапність, орієнтованість на “сукупність добродійностей”, демократичність.

Релігійна традиція виховання (VI-XV ст.). Вплив церковної культури на розвиток освіти. Програма церковного навчання і виховання. Навчальні посібники, керівництва, розмовники та ін.

Лицарське виховання. “Сім лицарських добродійностей” як основа змісту виховання лицаря. Система та основні традиції лицарського виховання.

Система виховання джентльмена (Дж.Локк). Високоосвічена, ділова людина як ідеал виховання. Основні складові системи: фізичне, моральне і розумове виховання. Орієнтація системи на врахування індивідуальних особливостей.

Система виховання в колективі (А.С.Макаренко) або система “комуністичного виховання”. Колектив як інструмент розвитку особистості. Етапи розвитку колективу – основа його практичної організації. Закони розвитку колективу. Основні показники успішності виховання.

Тема 3. Розвиток освітніх інститутів

Перші навчальні заклади Давнього Сходу. “Дома табличок” – навчальні заклади 3 т. до н.е., їх еволюція, пріоритети в навчанні і вихованні (Ассірія, Вавилон, Шумер). Державні школи Давнього Єгипту, зміст і форми їх роботи. Ступенева школа Давньої Індії. Навчальні заклади Давнього Китаю.

Школа Давньої Греції. Центри навчання писців (Крит). Залежність характеру навчання від культури городів-полісів (держав) (VI-IV ст. до н.е.).

Освіта Давнього Риму: елементарна освіта (тривіальні школи), школи підвищеного типу (граматичні школи), школи риторів. Виховні центри – “колегії юнацтва”. Шкільний канон.

Триступенева освіта Візантії: I ступінь – елементарна освіта (школи грамоти); II ступінь – підвищена освіта (приватні, церковні, державні граматичні школи); III ступінь – вища освіта (“Аудиторіум”).

Типи шкіл Київської Русі. Школи “учіння книжного”, їх організація, зміст і методи роботи. Монастирські школи. Майстри грамоти.

Розвиток школи в Західній Європі в епоху раннього Середньовіччя. Станове домашнє навчання. Церковні навчальні заклади: кафедральні і монастирські школи. Поява різних типів міських шкіл. Утворення перших університетів.

Еволюція освітніх інститутів Сходу в епоху Середньовіччя. Два рівні освіти в Ісламському світі. Приватні релігійні школи початкової освіти (кітаб). Шляхи отримання вищого рівня освіти. Поява нових навчальних закладів – медресе.

Розвиток мережі навчальних закладів у Західній Європі в епоху Відродження і Реформації. Школи елементарної освіти. Навчальні заклади підвищеної освіти: міські латинські школи, гімназії (Німеччина) граматичні школи (Англія), коледжі (Франція), школи ієронімітів (Німеччина, Нідерланди), двірцеві школи (Німеччина, Італія), школи ієзуїтів та ін.). Вища освіта. Розвиток української національної системи освіти.

Відображення особливостей Українського Відродження в розвитку різних типів навчальних закладів: католицьких шкіл, міських (латинських) шкіл, уніатських шкіл, протестантських шкіл, братських шкіл. Українські академії. Розвиток освітніх інститутів у Новий час.

Навчальні заклади класичного типу в Західній Європі XVII-XVIII ст. Розвиток закладів початкової освіти. Благодійні та недільні школи для бідних (Англія). Католицькі початкові школи (Франція). Поява навчальних закладів нового типу – шкіл сучасної освіти.

Освітні реформи початку XVIII ст. в Україні і Росії. Організація державних шкіл різних типів та зародження і розвиток професійної освіти. Заснування Академії наук і навчальних закладів при ній. Розвиток університетської освіти у XIX ст. Зміни в шкільній системі в II половині XIX ст.

Головні напрями розвитку школи Західної Європи в XIX ст. Специфічні і загальні риси початкової освіти країн Заходу. Виникнення нового типу навчальних закладів - вищої початкової школи. Становлення системи середньої освіти.

Тема 4. Розвиток школи в Новітній час.

Загальні і характерні тенденції перебудови школи в Західній Європі та Америці в I половині XX ст. Основні напрями розвитку зарубіжної школи в II половині XX ст. Поява відкритих і альтернативних шкіл.

Тема 5. Розвиток вітчизняної освіти в XX ст.

Шкільні реформи початку XX ст. Система народної освіти України (1920). Положення про єдину трудову школу УСРР (1919р.). Кодекс законів про народну освіту в УРСР (1922 р.). Введення загальної обов'язкової початкової освіти (1930 р.). Введення єдиної системи народної освіти (1934 р.). Стан школи в роки Великої Вітчизняної війни (1941-45р.). Здійснення обов'язкової 8-річної освіти (1970 р.). Шкільна реформа 1984 р., її недоліки. Відродження національної системи виховання в період будівництва незалежної України.

Тема 6. Інноваційні освітні системи кінця XIX ст. – XX ст.

“Трудова школа”. Діяльність перших типів трудових шкіл Німеччини, Швейцарії, Австрії. Школи за проектом Г.Кершенштейнера (Німеччина). Колонія ім.Дзержинського і комуна ім. Горького під керівництвом А.С.Макаренка (Україна). “Перша дослідна станція з народної освіти” С.Г.Шацького (Росія). Діяльність П.П.Блонського (Росія).

Школи “вільного виховання”. Яснополяньська школа Л.М.Толстого (Росія). Орієнтація на інтерес і розвиток у процесі навчання. “Дім дитини” М.Монтессорі (Італія). Монтессорі-освіта як система ефективної соціалізації особистості в умовах вільного виховання. Школа О.Нілла “Саммерхіл” (Англія) – школа “абсолютної свободи учнів”.

“Школа для життя, через життя” О.Декролі (Бельгія) – “Ермітаж”. “Центри інтересів” як основна ідея школи. Принципи організації діяльності: зв'язок з природою, контакт з сім'єю, врахування особливості розвитку мислення в навчанні.

“Лабораторна школа” Д.Дьюї (США) Організація навчання шляхом наближення до життя і досвіду дитини. Урахування особливостей розвитку дитини в процесі навчання.

“Вальфдорфська школа” (Р.Штайнер, Німеччина). Відкриття першої вільної вальфдорфської школи в 1919 р. в м.Штутгарті. Самоврядування, свобода, автономія від соціального світу, залучення батьків як основні характеристики школи. Розв'язання завдань всебічного розвитку особистості

засобами інтелектуальної духовної діяльності. Створення єдиної емоційно-естетичної основи навчання.

Школа, організована у відповідності з “методом проєктів” (У.Кілпатрик, США, Б.Рассел, Великобританія, 1920-30-ті рр.). Навчальна програма як сукупність взаємопов’язаних дослідів. Свобода учнів у виборі занять, видів діяльності, змісту шкільної програми. Роль учителя.

Школи, які працюють за “дальтон-планом” (Е.Паркхерст, США, 1920-30 рр.) Суть системи: виконання навчальної програми, розподіленої на контракти. Основні принципи: свобода дитини, взаємодія її з групою дітей, розподіл навчального часу.

“Нова французька школа” (С.Френе, Франція). Заснування початкової школи-інтернату в м.Піульї в 1935 р. Основні елементи “техніки Френе”: шкільна друкарня, шкільний кооператив, “вільні тексти”, карточки-фішки, робоча бібліотека та ін.

“Павльська середня школа” В.О.Сухомлинського (Україна). Система родинно-шкільного виховання. Використання надбань народної педагогіки. Методика роботи у “Школі радості”. Шляхи виховання творчої особистості. Шляхи вдосконалення змісту освіти, забезпечення “радості розумової праці учнів”

“Відкриті школи” (Великобританія, поч. 1970-х рр.) Основні ідеї “відкритого навчання”: індивідуальний характер навчання (відмова від обов’язкових навчальних планів, програм, класно-урочної форми навчання, твердого розкладу, оцінної системи контролю); “інтегрований день”, засіб відкриттів; вільний режим.

“Альтернативні школи”. Поява перших альтернативних шкіл у США в сер. 1970-х рр. Їх особливості: застосування нетрадиційних методик навчання і виховання, акцент на гуманних відносинах учасників навчально-виховного процесу, на розвитку індивідуальних здібностей і творчого потенціалу.

“Експериментальні школи”. Дослідна робота учителів-новаторів 1960-80-х рр. (І.П. Волков, Т.І.Гончарова, І.П.Іванов, Є.І.Ільїн, В.А.Караковський, С.М.Лисенкова, В.Ф.Шаталов та ін.). Пошуки шляхів інтенсифікації навчального процесу, урахування індивідуальних особливостей школярів в умовах класно-урочної системи, гуманізації навчання. Педагогіка співробітництва.

Модель “школи діалогу культур” В.С. Біблера (80-90-ті рр.). Шкільне навчання як інтенсивне зближення виховних і освітніх цінностей різних культур.

Приватні школи (90-ті рр.) як апробація власних нетрадиційних програм навчання.

Тема 7. Розвиток педагогічної теорії

Розвиток проблеми мети і суті виховання.

Суть виховання у філософських теоріях Давнього Сходу. Моральне самовдосконалення як мета виховання у концепції Конфуція.

Філософи Давньої Греції про виховання: Демокрит, Сократ, Платон, Арістотель.

Педагогічні ідеї Давнього Риму (Плутарх, Квінтіліан). Вплив традицій античної культури на розвиток педагогічних ідей Візантії. Погляди Іоанна Златоуста, Іоанна Домаскіна, Симеона Нового Богослова.

Розвиток проблеми суті виховання філософами Середньовічного Сходу (Абу Юсуф Якубі і Ісхак Кінді, Абу Насра ібн Муххамед аль-Фабарі, Абу Рейхан Муххамед ібн Ахмед аль-Біруні, Абу Алі Хусейн Абдаллах Сіна (Авіценна)).

Виховні ідеали Київської Русі. Основні педагогічні пам'ятки: "Ізборник Святослава", "Повчання Володимира Мономаха дітям", "Слово о законі і благодаті". Розвиток проблеми суті виховання у вітчизняній педагогіці XIV-XV ст. ("Домострой", "Бджола").

Ідеї педагогів-гуманістів епохи Відродження Вікторіно де Фельтре, Т. Кампанелла, Ф. Рабле, М. Монтень, Е. Роттердамський, Т. Мор та ін.

Видатні представники Українського Відродження М. Смотрицький, П. Могила, І. Вишенський, П. Беринда, К. Ставровецький, І. Борецький, Е. Славинецький, Ф. Прокопович, І. Гізель та ін. Козацька педагогіка. Мета виховання в козацькій педагогіці. Ідейні основи козацької педагогіки.

Педагогічна думка Нового часу: (Я. А. Коменський ("Велика дидактика"), Дж. Локк ("Думки про виховання"), Ж.-Ж. Руссо ("Еміль, або Про виховання"), Й. Г. Песталоцці ("Лінгардт і Гертруда") про мету і суть виховання.

Й. Ф. Герbart ("Загальна педагогіка, виведена з мети виховання") про мету виховання і засоби педагогічного впливу як центральне питання педагогіки. Етичне обґрунтування загальної мети виховання.

Обґрунтування мети і суті виховання у вітчизняній педагогіці XVIII-XIX ст. (Г. С. Сковорода, О. В. Духнович, Т. Г. Шевченко, І. Я. Франко, М. С. Грушевський та ін.).

М. І. Пирогов про мету виховання. Ідея загальнолюдського виховання. Стаття "Питання життя".

К. Д. Ушинський про мету виховання як єдність народності, духовності і науки. "Про моральний елемент у російському вихованні".

А. С. Макаренко про політичну та конкретно-історичну зумовленість мети виховання. Програма формування особистості. Діалектика цілей та методів виховання. "Мета виховання".

В. О. Сухомлинський про всебічний розвиток особистості як мету виховання. Питання розумового, морального, трудового та естетичного виховання учнів. Формування людини-громадянина, патріота. "Народження громадянина".

Тема 8. Розвиток концепції української національної системи освіти (2 п. XIX ст. – поч. XX ст.)

Концепція національної системи освіти М.П.Драгоманова. Рідна мова як основа національної освіти, її значення в розвитку особистості. М.П.Драгоманов про формування патріотизму, національної свідомості і самосвідомості. Вимоги до вчителя. “Народні школи на Україні”.

П.О.Куліш про українську національну систему виховання. Роль народознавства у формуванні патріотизму молоді. П.О.Куліш про значення рідної мови для розвитку національного мислення. “Грамотка”, правопис “кулішівка”.

Обґрунтування Б.Д.Грінченком національних основ освіти і виховання. “Мета народної школи”. Патріотична спрямованість підручників для народної школи “Українського Букваря”, “Української граматики”, читанки “Рідне слово”.

Б.Д.Грінченко про вчителя. “Народні вчителі і вкраїнська школа”.

Характеристика стану народної освіти П.А.Грабовським. “Про розвиток шкільної освіти в Охтирському повіті Харківської губернії”, “Дещо про освіту на Україні”. Проблеми народного вчителя.

Педагогічні погляди М.М.Коцюбинського щодо стану української національної освіти. “Світло і тіні російського життя”. Питання підготовки народного вчителя. Характеристика методів навчання і виховання. “Шкільна справа”.

М.І.Костомаров про розвиток національної школи, навчання і виховання дітей рідною мовою. Значення міфології і фольклору народу у формуванні національної свідомості. “Книги буття українського народу”.

І.Я.Франко про стан освіти, школи і педагогіки в Галичині. Освіта народу в Галичині. Мета і завдання виховання, зміст і методи навчання. Погляди на розвиток української національної системи виховання, народного вчителя.

Педагогічні погляди Л.Українки. Характеристика системи освіти, становище народних вчителів. “Школа”.

Наукове обґрунтування концепції національної школи С.Ф.Русової. “Нова школа”, “Націоналізація школи”. Концепція національного дитячого садка. “Дошкільне виховання”. С.Русова про зміст освіти, шляхи формування національної свідомості і самосвідомості, про підготовку національних педагогічних кадрів.

Проблеми національної освіти, рідної мови як основи національного виховання та освіти в творчості І.І.Огієнка. “Навчаємо дітей своїх української мови”, “Рідномовний катехізис”, “Українська культура”.

М.С.Грушевський про національну школу, українську систему виховання. Обґрунтування положень про необхідність навчання рідною мовою. “Про українську мову і українську школу”.

Розробка теоретичних основ діяльності народної школи Т.Г.Лубенцем. Ідея загального обов'язкового характеру народної освіти. Підтримка діяльності недільних шкіл. “Педагогічні бесіди”. Ідея навчання рідною мовою. “Граматики”.

Тема 9. Дидактичні теорії і концепції

Дидактичні теорії. Сенсуалістична теорія пізнання. Формування сенсуалістичних педагогічних принципів Я.А.Коменським “Велика дидактика”. Обґрунтування Дж.Локком емпірично-сенсуалістичної концепції пізнання. Критика ним теорії вроджених ідей. Теорія “чистої дошки” (tabularasa). “Досвід про людський розум”.

Теорія “педагогічного активізму” Й.Г.Песталоцці – початок нового етапу розвитку дидактики. Розуміння навчання як справи не тільки учителя, але й самого учня, а засвоєння як акту самодіяльності і саморозвитку. Учень як суб'єкт навчання.

Теорія “виховувального навчання” Й.Ф.Гербарта. Розуміння Гербартом виховувального навчання як діалектичної взаємодії функцій виховання і навчання. Розвиток всебічного інтересу як основне завдання виховуючого навчання. Розробка класифікації видів інтересу в їх співвідношенні з характером пізнавальної діяльності.

Теорія розвивального навчання. Й.Г.Песталоцці як один із засновників теорії розвивального навчання. Вироблення у вихованців ясних понять з метою активізації їхніх пізнавальних сил. 33 правила навчання А.Дістервега як шляхи реалізації розвивальних завдань, шкільної освіти. Розробка взаємозв'язку змістовного і розвивального боків процесу навчання в працях К.Д.Ушинського. Подальша розробка теорії розвивального навчання В.О.Сухомлинським. Емоційне пробудження розуму дитини, інтелектуальне натхнення учнів у пошуковій діяльності. Обґрунтування психолого-педагогічних закономірностей впливу навчання на розвиток і виховання особистості (Л.В.Занков, Д.Б.Ельконін, В.В.Давидов).

Рекомендована література

Основна

1. Акімова О.В., Волошина О.В. Історія педагогіки(у мнемочкартах і таблицях) / О.В. Акімова, О.В. Волошина. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 112 с.
2. Акімова О.В., Волошина О.В. Історія педагогіки. Методичні рекомендації для проведення практичних занять. Вінниця: Вінницька обласна друкарня 2014, 123 с.
3. Левківський М. В. , Пащенко Історія педагогіки : К.: Центр навчальної літератури., 2016. –380 с.

4. Левківський М. В. Історія педагогіки : [навч.-метод, посіб.] К.: Центр навчальної літератури, 2019. 380 с.
5. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю., Осьмук Н. Г., Чистякова І. А. П69 Практикум з історії педагогіки: навч.-метод.посіб. [для студ. закл. вищої освіти]. Вид 4-те, доповнене й перероблене. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 165 с

Додаткова

1. Аймедов К.В. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 352 с.
2. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки : курс лекцій : навч. посібник / В. П. Кравець ; Міністерство освіти України. - Тернопіль : Кн.-журн. вид-во "Тернопіль", 2014. - 357 с
3. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. / Под ред. А.И.Пискунова. - 2-е изд. -М. : Мысль, 2015.-450 с.
4. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва./ В. Кравець. -Тернопіль : Світло, 2015. - 409 с.
5. Скільський Д.М. Історія української педагогіки. Ілюстрований навч. посібник / Д.М. Скільський. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. — 340 с.
6. Хамська Н.Б. Маловідомі сторінки історії педагогічної думки вінниччини XVII – поч. XX ст. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Зб. наук. праць. – Випуск 54 / Редкол. : В.І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. – С. 311-319.

Змістовий модуль 3. МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Організація діяльності класного керівника

Напрями діяльності та функції класного керівника у сучасній школі.

Роль і місце класного керівника в системі виховних впливів на особистість дитини. Основні напрями діяльності класного керівника. Функції класного керівника за напрямками “Здоров’я”, “Взаємодія”, “Інтелект”, “Моральність”, “Дозвілля”, “Родина”. Функціональні обов’язки класного керівника. Кваліфікаційна характеристика класного керівника.

Модель системи виховної роботи класного керівника. Складові системи виховної роботи класного керівника. Психолого-педагогічна діагностика. Проектувальна діяльність класного керівника. Конструктивна

діяльність. Організація виховної діяльності в учнівському колективі. Особистісно-орієнтований підхід та індивідуальна робота з дітьми.

Тема 2. Вивчення класним керівником особистості учня

Поняття вихованості. Критерії та показники вихованості. Рівні вихованості особистості. Етапи вивчення вихованості школярів. Методи вивчення особистості учня: аналіз умов життя, вивчення шкільної документації, спостереження, бесіда, анкетування, метод незакінчених речень, аналіз продуктів діяльності, тестування, експеримент.

Тема 3. Методика вивчення класного колективу

Методи вивчення учнівського колективу: соціометрія, метод ділової та рольової гри, сфокусоване групове інтерв'ю. Умови ефективності використання даних методів.

Тема 4. Планування виховної роботи

Календарний план виховної роботи на чверть, тематичний план виховної роботи. План виховної роботи на тиждень. Прогностичні вміння. Вимоги до перспективного календарного планування.

Тема 5. Методика педагогічного впливу

Поняття прийому педагогічної взаємодії. Класифікація прийомів. Умови використання прийомів педагогічної взаємодії в системі навчально-виховної роботи. Аналіз педагогічної ситуації. Принципи педагогічного впливу.

Тема 6. Методика попередження та розв'язання конфліктних ситуацій у навчально-виховному процесі

Конфлікти в навчально-виховному процесі: їх особливості та загальні фактори виникнення. Типи конфліктів і причини їх виникнення. Методика попередження конфліктних ситуацій: умови профілактики конфлікту, прийоми його запобігання. Методика розв'язання конфліктів: методи та прийоми.

Тема 7. Методи та форми виховної роботи класного керівника

Методика виховної роботи з важковиховуваними дітьми

Поняття важковиховуваності. Динаміка розвитку відхилень у поведінці. Типологія девіантної поведінки. Аналіз причин девіантної поведінки неповнолітніх. Сутність профілактики правопорушень неповнолітніх. Використання можливостей педагогічної діагностики в профілактичній роботі. Особливості педагогічного керівництва в роботі з важковиховуваними учнями. Методика організації позашкільної роботи з важковиховуваними.

Тема 8. Взаємодія класного керівника і сім'ї у вихованні школярів

Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Виховні можливості сім'ї. Завдання сімейного виховання. Типи неправильного сімейного виховання. Умови ефективного виховання в родині. Завдання педагогічного керівництва сімейним вихованням. Зміст і форми співробітництва класного керівника і сім'ї (масові, групові, індивідуальні, традиційні і нетрадиційні). Методика контактної взаємодії класного керівника з родиною.

Тема 9. Форми і методи позаурочної виховної роботи

Мета позаурочної виховної роботи. Умови ефективності її реалізації. Пріоритетні напрями виховної роботи. Форми організації діяльності учнів у позаурочний час. Умови ефективності реалізації форм виховної роботи. Методика підготовки виховних заходів. Класна година: функції, форми проведення.

Тема 10. Методика підготовки і проведення бесіди

Бесіда як метод виховання. Вплив даного методу роботи класного керівника на формування особистості учня, розвиток колективних відносин. Переваги бесіди як діалогічної форми комунікативної діяльності. Композиція бесіди: варіанти розвитку діалогу. Психолінгвістична програма бесіди: технологія інформування та слухання. Методика підготовки до проведення бесіди.

Тема 11. Методика та організація проведення диспуту

Диспут як одна з форм виховної роботи. Значення даної форми роботи для розвитку особистісних якостей та здібностей учнів, набуття колективом ціннісно-орієнтаційної єдності. Складність організації дискусії як вільного обговорення складних актуальних проблем суспільного життя. Структура проведення диспуту. Психолінгвістична програма диспуту: завдання по відношенню до проблеми, завдання по відношенню до групи учасників, завдання по відношенню до кожного окремого учасника. Методика підготовки та проведення диспуту.

Тема 12. Методика організації класної години

Мета позаурочної виховної роботи. Умови ефективності її реалізації. Пріоритетні напрями виховної роботи. Методика проведення класної години. Підготовка та проведення традиційних форм виховної роботи з учнівським колективом. Інноваційні форми виховної роботи.

Тема 13. Технологія підготовки КТС

КТС – один з універсальних способів організації діяльності школярів, його значення у формуванні особистості учня. Методика організації КТС.

Види діяльності класного колективу: пізнавальна, суспільно-корисна, художньо-творча, вільне спілкування. Методичні вимоги до організації виховуючої діяльності.

Рекомендована література

Основна

1. Галузяк В.М. Діагностичний інструментарій класного керівника / В.М. Галузяк, І.Л. Холковська. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. – 200 с.
2. Методика виховної роботи. Практикум : навчально-методичний посібник для студ. пед. ун-тів / кол. авт.; ред. О.О. Лаврентьєва. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – 102 с.
3. Холковська І.Л. Методика виховної роботи: Курс лекцій / І.Л. Холковська. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – 192 с.
4. Холковська І.Л. Методика виховної роботи: Практикум / І.Л. Холковська. - Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – 207 с.

Додаткова

1. Андрошук І. В., Андрошук І. П. Методика виховної роботи: навчальний посібник. В-цтво Навчальна книга– Богдан 2014. – 320 с.
2. Галузяк В.М. Особистісна референтність вихователя: її сутність і типи / В.М. Галузяк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія». Вип. 46. – Вінниця, 2016. – С.142-148.
3. Булінг у школі: хто і як має реагувати / <http://osvita.ua/school/71073>/Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 5, ст.33)/ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>
4. Кузьмінський А.І., Омельяненко С.В. Педагогічна мудрість [Текст] : хрестоматія.- Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. - 308 с.
5. Моїсеєв С. О., Іванечко Л. М.* Інноваційні технології виховання учнів загальноосвітньої школи / Наука школі. Таврійський вісник освіти. – 2015. – № 1(49). – С. 16 –22.
6. Столяренко О.В. Професійна компетентність майбутнього вчителя в контексті полікультурного виховання / О.В. Столяренко // Нові технології навчання: наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 85. – С. 204-206.
7. Лист МОН України від 16.08.2019 № 1/9-523 «Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019/2020 навчальному році».
8. Сяба М. О. Співпраця батьків дітей з особливими потребами та вчителів в американській освітній системі / Духовність особистості: методологія,

теорія і практика. 2015.– с. 160 – 167 / <http://oaji.net/articles/2015/690-1451307608.pdf>

9. Хамська Н.Б. Формування моральних якостей майбутнього вчителя засобами притч / Неліна Хамська // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки Нац. акад. пед. наук України, Хмельниц. гуманіт.-пед. акад. – Хмельницький: №2. – ХГПА, 2016. С.174 – 181.
10. Хамська Н.Б. Методичні рекомендації з організації та проведення педагогічної практики для ЗВО бакалавра. – Вінниця 2019. – 55 с. (2 д.а.)
11. Гридчук Н.О. [Взаємодія школи і сім'ї як важлива складова формування особистості](#) / www.cuspu.edu.ua > ntmd > konferentsiy > programa

2.1.

3. Критерії оцінювання відповіді

Оцінка студенту на екзамені виставляється за 100-баловою, розширеною та шкалою ECTS.

Оцінка «**відмінно**» (ECTS – **A (90-100 балів)**) ставиться за глибокі знання навчального матеріалу з методики навчання ІМ та педагогіки, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно відповідати на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення на практиці; студент точно і повно відповів на запитання білета і правильно розв'язав практичні завдання, а також чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання, вільно володіє науковою термінологією з методики ІМ.

Оцінка «**дуже добре**» (ECTS – **B (80-89 балів)**) ставиться за міцні знання навчального матеріалу з методики навчання ІМ та педагогіки, включаючи аргументовані відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення на практиці; при відповіді студент припустився деяких помилок або дав неповну відповідь за умови, що принципові моменти питання розкриті правильно, а при розв'язанні практичного завдання допущені лише незначні неточності.

Оцінка «**добре**» (ECTS – **C (75-79 балів)**) ставиться за міцні знання навчального матеріалу з методики навчання ІМ та педагогіки, включаючи аргументовані відповіді на поставлені питання, які, однак, містять певні неточності; за вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних завдань; студент припускається несуттєвих помилок і не в змозі чітко й повно відповісти на додаткові запитання за умови, що допущені помилки усуваються самим студентом, коли на них вказує екзаменатор.

Оцінка «**задовільно**» (ECTS – **D (60-74 балів)**) ставиться за наявність у відповіді декількох суттєвих неточностей, нечіткість і неповноту відповіді. При розв'язанні практичного завдання допущені помилки і порушена логіка, що вплинуло на результат та правильність висновків.

Оцінка «достатньо» (ECTS – E (50-59 балів)) ставиться за слабкі знання навчального матеріалу з методики навчання ІМ та педагогіки, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності їх викладу, за слабке застосування теоретичних положень при виконанні практичних завдань.

Оцінка «незадовільно» (за системою ECTS – FX (35-49 балів)) ставиться за незнання значної частини навчального матеріалу з методики викладання ІМ та педагогіки, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань.

Розподіл балів за відповідь

1-е питання – 22 балів

2-е питання – 25 балів

3-є питання – 25 балів

4-є питання – 25 балів

4. Зразки комплексних кваліфікаційних завдань.

Екзаменаційний білет № 1

1. Тестові завдання з методики навчання ІМ.
2. Phasen des Unterrichts.
3. Тестові завдання з педагогіки.
4. Педагогічна ситуація.

Екзаменаційний білет № 2

1. Тестові завдання з методики навчання ІМ.
2. Kommunikationssimulierende Übungen.
3. Тестові завдання з педагогіки.
4. Педагогічна ситуація.

Екзаменаційний білет № 3

1. Тестові завдання з методики навчання ІМ.
2. Merkmale gesprochener Sprache.
3. Тестові завдання з педагогіки.
4. Педагогічна ситуація.

5. Зразки відповідей на комплексні кваліфікаційні завдання.

1. Виберіть одну правильну відповідь із запропонованих варіантів.

1. _____ bestimmen, in welcher Art Lernaktivitäten im Unterricht durchgeführt werden und wie dabei Lernende interagieren (z.B. Kettenübung, Laufdiktat, Rückendiktat, Aquarium).
 - a. Sozialformen
 - b. Arbeitsformen
 - c. Chunks
 - d. Gesprächsroutinen
2. Nach diesem didaktisch-methodischen Prinzip sollten Lernende im Unterricht durch Übungen und Aufgaben dazu angeregt werden, in einem sozialen Kontext miteinander zu kommunizieren und zu handeln.
 - a. Kompetenzorientierung
 - b. Kontextualisierung
 - c. Interaktionsorientierung
 - d. Interkulturelle Orientierung
3. ____ bezeichnet Unterrichtsformen und –angebote, die unterschiedlichen Voraussetzungen, Leistungsvermögen und Lernständen der Lernenden gerecht werden. Lernende bearbeiten differenzierte Lernangebote zur selben Zeit.
 - a. Einzelarbeit
 - b. Gruppenarbeit
 - c. Binnendifferenzierung
 - d. Partnerarbeit
4. ____ meint die Ausrichtung des Deutschunterrichts an formalen Aspekten der Sprache, insbesondere ihrer Grammatik.
 - a. Formorientierung
 - b. Inhaltsorientierung
 - c. fremdgesteuertes Lernen
 - d. selbstständiges Lernen

2. Phasen des Unterrichts

- Die Aufwärmphase dient dazu, die TN auf den Kurs einzustimmen.
- In der Wiederholungsphase wird bereits eingeführtes Sprachmaterial, in der Regel der Stoff der letzten Doppelstunde, wiederholt.
- In der Präsentationsphase (Sprachaufnahme) wird neues Sprachmaterial dargeboten und in Übungen trainiert, die vom KL stark gesteuert werden.
- in der Festigungsphase (Sprachverarbeitung) wird das neue Sprachmaterial, oft mit kleinen Erweiterungen, in Übungen trainiert, in denen die TN selbstständiger agieren als in der Präsentationsphase.
- in der Transferphase (Sprachanwendung) wird das neue Sprachmaterial nochmals wiederholt, jedoch in einem veränderten Anwendungszusammenhang.

3. Приклад тестового завдання з педагогіки.

Тести включають завдання множинного, альтернативного вибору, на поєднання та групування. Питання тесту з педагогіки охоплюють зміст педагогічних дисциплін «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Методика виховної роботи».

За характером пізнавальної діяльності учнів методи навчання поділяють на:

- 1) методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності, методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності, методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності;
- 2) словесні, наочні, практичні;
- 3) пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі;
- 4) методи набуття нових знань, методи формування умінь і навичок, методи застосування знань, методи закріплення знань, методи перевірки знань, умінь і навичок.

4. Приклад педагогічної ситуації з алгоритмом її розв'язання:

Контрольну роботу з англійської мови в 9-му класі написали погано. Вчителька незадоволено аналізувала. Коли черга дійшла до Віктора, вона, не стримавши негативних емоцій, без усяких пояснень попросила щоденник, щоб виставити «незадовільно». Юнак не погодився. Вчителька, підвищивши голос, повторила вимогу. У відповідь – мовчання. У насторожені й тиші класу пролунав вирок: «Твоїй впертості я не дивуюся, твій брат такий самий, як ти. Недарма і батько від вас пішов. Від таких синів утечеш мимоволі...». Слова вчительки викликали могильну тишу, а Віктор піднявся і сказав: «Батько Вам розповість, чому він пішов... Я його про це попрошу. Спеціально для Вас...». *Проаналізуйте дії вчительки. Які принципи виховання було порушено? Спрогнозуйте подальший розвиток подій.*

1. Які методи чи прийоми виховного впливу ви використаєте для успішного розв'язання ситуації?
2. Обґрунтуйте педагогічну доцільність одного з обраних вами методів і прийомів.
3. На які принципи виховання будете опиратись при розв'язанні ситуації?
4. Які способи поведінки вихователя є педагогічно недоцільними при розв'язанні ситуації?
5. Запропонуйте оптимальний варіант розв'язання ситуації (ваші конкретні подальші дії на місці педагога).

Примітки:

1. У разі виникнення обставин непереборної сили (природні катаклізми, заходи карантинного порядку, інші форс-мажорні обставини), коли можливості фізичної присутності в Педуніверситеті обмежені або відсутні, проведення атестації здобувачів вищої освіти з використанням технологій дистанційного навчання відбуватиметься відповідно до «Порядку проведення атестації здобувачів вищої освіти з використанням технологій дистанційного навчання у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського», затвердженого наказом Педуніверситету № 60 од від 22.05.2020 р. (<http://www.vspu.edu.ua/content/position/p117.pdf>)
2. Процедура проведення комплексного екзамену з методики навчання іноземних мов та педагогіки, затверджена на засіданні кафедри німецької філології (протокол № 7 від 11.03. 2021 р.), надсилається здобувачам у google classroom не пізніше, ніж за тиждень до початку екзамену.

